

بیبلیۆگرافیا، که ئەمڕۆ بەیەکیک له کاره هونه‌رییه‌کانی کتیبخانه و زانیارییه‌کان دادنه‌نریت، بریتیییه له "زانستی نووسین له‌سه‌ر کتیبخانه و بابته‌کانی نیوکتیبخانه و به‌ره‌مه‌ه‌زرییه‌کان، به‌واتایه‌کی تر بریتیییه له هونه‌ری کۆکردنه‌وه‌ی زانیاری سه‌باره‌ت به‌ نووسراوه‌کان و پێشکەش کردنیان بۆ خۆینه‌ر له‌و لیسته‌دا و پێناسه‌کردنی پێوستی زانیاری نیو لیسته‌کان" (١).

بیبلیۆگرافیا بناغه‌ی هه‌ر کارێکی زانستییه، توێژهر هه‌ر له‌گه‌ڵ بیرکردنه‌وه له دامه‌زراندنی توێژینه‌وه‌که‌یدا پێوستی پێی ده‌بێت، له‌رێی بیبلیۆگرافیاوه له‌ بایه‌خی توێژینه‌وه و هه‌لبژاردنی بابته‌که‌ی و چی له‌وه‌وبه‌ر ده‌ریاره‌ی نووسراوه تیده‌گات، به‌هۆیه‌وه ده‌زانی چ شتیکی پێوسته بۆ توێژینه‌وه‌که‌ی تا سوودیان لێ وهرگریت.

زیاده‌رۆیی ناکه‌ین ئەگه‌ر بڵێین توێژینه‌وه‌ی زانستی به‌کارکردن له‌سه‌ر لیسته‌کانی بیبلیۆگرافیا ده‌سپێده‌کات، هه‌ر به‌ویش کۆتایی دێت، بێجگه له‌وه‌ش بیبلیۆگرافیا فه‌رهنگی هاوبه‌شه بۆ هه‌موو زانسته‌کان و که‌ره‌سته‌ی سه‌ره‌کییه بۆ هه‌ر پسرپۆرییه‌ک.

هه‌ر له‌ پێناسه‌ی ئەم زانسته کتیبخانه‌یه‌دا گوتراوه "هه‌ر لیسته‌یه‌که به‌ بابته‌ی بلاوکراوه، یان بلاونه‌کراوه، سه‌باره‌ت به‌ که‌سیک، یان بابته‌تیک، یان کات و شوێنیک، به‌شێوه‌یه‌کی گشتی بێت، یان سنووردار" (٢).

سووده‌کانی بیبلیۆگرافیا

له‌گه‌ڵ گه‌شه‌کردنی زانستی کتیبخانه و زانیارییه‌کاندا سوودی ئەم پرۆسه هونه‌رییه له‌به‌رچاو گیراوه، بۆ پێناسه‌ی نه‌ته‌وه‌یی و نیشتمانی هه‌ر ولاتیکی په‌نا ده‌برێته‌ به‌ر بیبلیۆگرافیا و رێبه‌ر (الکشاف)ی تایبه‌ت به‌ چاپکراوه‌کانی ئەو ولاته، بیبلیۆگرافیای کتیبه

بیبلیۆگرافیا

ياسين قادر به‌رزنجی
(سلیمانی)

پیکهیتناوه که په یوه ست بن به هر بواریکي توپښته وده ی زانستییه وه، نهو خه باته ی (یونسکو) له سالی (۱۹۵۰) وه دهستی پیکردوه و نامانجی به ستنه وده ی زانیاری ولاتان بووه به یه که وه، ههروه ها ناساندنی به ره می هزی و معرفییان لای یه کتر (۶).

بیبلیوگرافیا وهک زار اوه

وشه ی بیبلیوگرافیا له په چله کدا بو زمانی گریکی کون ده گه رپته وه، وشه یه کی لیکدراوه له ههردوو وشه ی: بیبلیون (Biblion) که به واتای کتیبی بچووک (نامیلکه) دیت له گه ل گرافیا (Graphia) که به واتای نووسین و له بهر گرتنه وه دیت، واته بیبلیوگرافیا بریتیه له (نووسینی کتیب) یان (له بهر گرتنه وه ی کتیب) (۷) ، به واتایه کی تر، وشه ی (Bibliographia) مانای نووسین له سهر کتیب، یان له بهر گرتنه وه، یان گواستنه وه له کتیبه وه ده گه یه نن، نهو وشه یه گه شه ی کردوه بو واتای زیاتر، که ده گه نه خوله کییه زانستییه کان، فیلم، سه رچاوه کانی بیستن و بینین، بچووک کراوه فیلمیه کان (مایکروفیلیم) (۸).

قوناغه کانی گه شه گردنی بیبلیوگرافیا

به پتی تپه ربوونی سه رده مه کان، وشه ی بیبلیوگرافیا گورانی به سه ردا هاتوه تا گه بشتووه ته نه وه ی واتای لیستی کتیب و که ره سته کتیبخانه بیه کانی تر بگه یه نن که له نووسینی هه ر وتار و توپښته وه یه کدا سوودیان لی بیبیریت، بیبلیوگرافیا به پتی پسته کانی (نه بجه د) له زمانی هه ره بیدا ریک ده خری، به پتی ناوی نووسه ران، یاخود بابه ته کان.

بیبلیوگرافیا به پتی په وتی قوناغه میژووییه کان، به م شپوره یه گه شه ی کردوه:

۱- بیبلیوگرافیا له چاخه دیرین و ناوه نده کاند:

له چاخه دیرینه کاند، بهر له دامه زرانندی کتیبخانه کان، له میسری کون و سه ر دیواره کانی په رستگای (حورس) ناوی کتیبه پاریزراوه کانی ناو نهو کتیبخانه یه نه خشابو، هه ر چون له کتیبخانه کانی ولاتی نیوان دوو رووبار (عیراق) له سه ر قوری سووره وه کراو، ناوی کتیبه کان هه لکه ندرابوو.

به لام له ولاتی یونانی دیریندا (گریک) فه یله سووفه کان بابه خیان به تو مارکردنی لیستی کتیبه کان ده دا، تاوه کو بزائن ناخو فه یله سووفانی بهر

له خویان چییان نووسیوه، له گه ل تو مارکردنی کورته ی ژیانی نهو فه یله سووفانه، به واتا کونه که نه م لیستانه وهک بیبلیوگرافیا ی سه ره تایی و ابوون، چونکه نهو زانیارییه انه یان گه یان دووه که په یوه ست بوون به دروستکردنی کتیبه وه، هه ر له نووسینیانه وه تا له بهر گرتنه وه یان و باسی ژیانی نووسه ره کان یان له هه ندی جاردا (۹).

لای گریکه کان تا ماوه یه کی زور تیکه ل کردن له نیوان (بیبلیوگرافیا و بیوگرافیا) دا هه بووه، که یه که میان واته (نووسین ده رباره ی کتیب) و دووه میان واته (نووسین سه بارت ژیانی نووسه ریک)، به لام کاتج ریکه خه ری بیبلیوگرافی به ناویانگ (کالیماخوس) ی نه مینداری کتیبخانه ی نه سکهنده ریبه له سه رده می یونانه کاند خشته ی بیبلیوگرافی داناه، نهو زانسته روو له قوناغی کی نوی بووه و په یوه سستی ته وای به کتیبخانه کانه وه هه بووه.

نهو ریزه ندی بو بابه ته کان و پاشانیش بو نووسه ره کان کردوه به پتی ریزه ندی نه بجه دی، هه ر چون بو هه ر نووسه ره کورته یه کی سه بارت به ژیانی تو مارکردوه، بهو پتیه کتیبخانه ی نه سکهنده ریبه بووه ته یه که مین په میانگای بیبلیوگرافیا له جیهاندا، چونکه له ویدا به ته نیا کولتوری یونانه کان کونه کراوه ته وه، به لکو سه نته ریکی نیوده وله تیش بووه بو کولتوری ده ریای سپی ناوه راست و خوره لات و هندستانیش.

دوای پیشه سازی کاغه زیش له به غدا، کتیب ده رکردن گه شه ی به خوره دیوه، هه ر له ویشه وه کاریگه ری بو سه ر رووناکبیری جیهانی و بلاو کردنه وه ی زانیاری هه بووه، بگره سه ره تابه کی شورشگیرانه بووه له ژیانی مرؤفدا. کونترین کاری بیبلیوگرافی نهو سه رده مه کتیبی پیرست (الفهرست) ده کی (ابن ندیم) بووه، که نه مرؤ به کونترین سه رچاوه ی بیبلیوگرافی هه ره بی و ناعه ره بیش ده ژمیرویت.

له سه ده ی شازده می شدا زانیانی نیسلام چه ند بیبلیوگرافیا یه کی گرنگیان به ره هم هیتناوه، له نه وروپاش هه ر له ناوه راستی نهو سه ده یه دا زانستی بیبلیوگرافیا ده رکه وتووه، نهویش کاتیک (کونراد جیسنه ر) ی سویسری زانیاری سه بارت سه رجه م چاپ کراوه کانی هه موو جیهانی له کتیبیکدا به ناوی (Bibliotheca) تو مارکردوه.

۲- بیبلیوگرافیا له سه رده می نویدا:

هیچ یهک له (پیپرست) هکان له ئه وروپادا تاوه کو سه ره تاي سه رده می نوئی زاراهوی (بیبلیۆگرافیا) یان به سه ردا نه برابوو، به لکو به ناوی دیکه ی وهک (لیسته، که ته لوگ، کتیبخانه، رتیه ر) ناوده بران، یه که مین که س که ئه م زاراهویه ی به کارهیناوه (گابریل نوئی) ی ئه مینداری کتیبخانه ی (کاردینال مازاران) بووه له فه رنه سا، ئه ویش له کتیبه که یدا (بیبلیۆگرافیای سیاسی) به کارهیناوه که سالی ۱۶۳۳ ده رچوووه.

له فه رنه سا تیکه ل کردن له نیوان هه ردوو زاراهوی بیبلیۆگرافیا و زانستی بیبلیۆگرافیا دا هه بووه، که یه که میان زانستی خویندنه وه ی نووسراوه دیرینه کان و دووه میان به واتای ئه و زانسته دیت که سه باره ت به کتیبه کان ده دوئی و پیناسه یان ده کات.

میژوو نووس (جان فرانسوا) ی خاوه ن کتیبخانه له پاريس خاوه نی یه که مین بیرو که ی به کارهینانی بیبلیۆگرافیا به چه مکه نوئیبه که ی بووه، ئه و به سه ر دوو لقدا دابه شی کردوووه، یه که میان بۆ هونه ری چاپه مه نی ده گه رایه وه، به لام دووه میان سه باره ت خودی کتیب بووه له رووی میژوو وه که ی، پیپرست، پۆلین، به های، نووسه رانی (۱۰).

دوای به ریا بوونی شوژی فه رنه ساش یه که مین ده زگای بیبلیۆگرافی نیشتمانی له پاريس دامه زراوه، کو مه لئی پیپرستکار کاربان تپیدا کردوووه، دوای ئه وه ی شوژی دهستی به سه ر کو مه له ئایینییه کان و سامانی کوچه ران و کتیبخانه ی دیره کاندای گرتوووه و بووه ته خاوه نی ژماره یه کی زۆر له ده ستنووس و کتیبه کان.

ئه و کاره ناچاری کردوون ئاماریان بکه ن و له خشته ی جیاوازا هه رچیبه ک پتیه ندی به کتیبه کان و ده ستنووسه کانه وه بووبیت تو ماری بکه ن، به وه ش چه مکی بۆ بیبلیۆگرافیا داهینراوه که بووه ته به شی له

زانستی کتیب و کتیبخانه کان. به لام سالی ۱۸۱۲ ئه دیب و بیرمه ندی فه رنه سی (جبریل بینو) وه رچه رخانه ی به سه ر چه مکه کانی بیبلیۆگرافیا دا هیناوه و یه که مین که س بووه که زاراهوی (بیبلیۆلۆجیا) ی به رانه ر زانستی کتیب به کارهیناوه، به لکو بیبلیۆگرافیای کرده لقیک له (بیبلیۆلۆجیا)، واته ئه و هونه ره ی بایه خ به پیپرستکردنی کتیبه کان ده دات. هه ر ئه ویش جیاوازی خسته نیوان هه ر دوو لقه که ی کاری بیبلیۆگرافیا: بیبلیۆگرافیای گشتی و بیبلیۆگرافیای تایبه تمه نده وه، ئه و بیرمه نده له کتیبی (پیپرستی گشتی بۆ بیبلیۆگرافیای سالی ۱۸۱۲) یدا نزیکه ی سی هه زار ناوونیشانی تو ماری کردوووه.

دیارترین کاری به ئاراسته ی زانستی بیبلیۆگرافیا و ده رکردنی بیبلیۆگرافیا یه کی جیهانی له کو تایی سه ده ی نۆزده مدا بووه کاتی (بروسیل) پیپرستی کارته کانی (الفهرس البطاقي الموحد) ی به ره م هیناوه و په یمانگای نیوده وه له تی بیبلیۆگرافیا که سالی ۱۸۹۵ دامه زراوه کاری له سه ر کردوووه. ئه و نزیکه ی (۲۰) ملیۆن کارتێ خسته وه ته به رچاو که سه باره ت چاپکراوه کانی نیو کتیبخانه کانی ئه وروپا و ئه مریکا بوون.

له سويس راش سالی ۱۸۹۰ هه ولی ئامارکردنی بیبلیۆگرافیا یه کی تایبه تمه نده سه باره ت به زانسته بایۆلۆجیهی کان دراوه و هه ر له سه ده ی نۆزده میشدا هه ندی کاری بیبلیۆگرافیای نه ته وه یی ئاماده کراون، به لام له سه ده ی بیسته مدا کو مه لئی بیبلیۆگرافیای بابه تی شیکاری سه باره ت به کتیب و وتاری نیو خولاره کان رووناکییان دیوه بۆ یه که م جاریش (پیپرستی جیهانی بۆ دانراوه زانستییه کان) له چاپ دراوه (۱۱).

گه شه کردنی کاری زانستی بیبلیۆگرافیا په یوه ست بووه به پتیبستی لیسته کانی بیبلیۆگرافیا و گه رانه وه بۆ

به‌شيوه‌یه‌کی به‌رده‌وام، ئه‌وه‌تا کارمه‌ندی کتیب‌خانه‌ی (شارل مورتی) که یه‌که‌مین که‌س بو‌وه نازناوی (ماموستای بیبلیۆگرافیا) ی له‌ سالی ۱۸۹۷ دا به‌ده‌ست هیتاوه، وای داوه‌ته‌ قه‌له‌م که بیبلیۆگرافیا "لیکۆلینه‌وه‌ی ئه‌و پیرستانه‌یه که کتیبه‌کانیان تیدایه و پۆلین کران، که ده‌بی به‌رده‌وام گه‌رانه‌وه بو‌سه‌ریان ئه‌نجام بدریت، ئیتر بو‌ ساغ‌کردنه‌وه‌ی ناسنامه‌ی کتیبه‌که بی، یان بو‌ ئاگاداریبون له‌بلا‌وکراوه‌کانی هه‌ر بابه‌تیک" (۱۲).

سالی ۱۹۶۹ ئه‌کا‌دمیای فه‌ره‌نسی له‌ فه‌ره‌نگه‌که‌یدا پیناسه‌ی ئه‌م زانسته‌ی کردووه به (ناسینی کتیبی بلا‌وکراوه‌ ده‌باره‌ی هه‌ر بابه‌تیک) له‌گه‌ل نا‌بردنی چاپه‌کانی و به‌هاو ده‌گمه‌نییه‌کانی) بی ئه‌وه‌ی ئاماژه بو‌ رۆلی (پیرست) بکری که‌سه‌ره‌سته‌ی گرنه‌گه بو‌ بیبلیۆگرافیا و نابج هه‌رگیز فه‌رامۆش بکریت.

ئه‌وه ماوه بلتین، له‌ زۆر کتیب‌خانه‌ی پیشکه‌وتووی جیهاندا کار له‌سه‌ر بیبلیۆگرافیا و رتبه‌ره‌کان ده‌کریت و بگه‌ ناوی بیبلیۆگرافیا‌کانیان به‌جیهاندا بلا‌بو‌وه‌ته‌وه.

جو‌ره‌کانی بیبلیۆگرافیا

سه‌باره‌ت به‌جو‌ره‌کانی ئه‌م زانسته گرنه‌گه، سه‌رچاوه‌کان به‌پیتی خه‌سه‌له‌تی کاری بیبلیۆگرافی جو‌ره‌کانیان دیاری کردووه، توێژه‌ر (احمد نافع) (۱۳) به‌م جو‌ره‌ دابه‌شی کردوون:

۱- بیبلیۆگرافیای ریک‌خراو: به‌شيوه‌ی لیسته‌ ریک‌ ده‌خریت و به‌ره‌می فیکری دیاری ده‌که‌ن، به‌شيوه‌یه‌کی گشتین و چاپه‌مه‌نییه جیهانییه‌کان ده‌گرنه‌ خو، یان نیشتمانین و به‌ره‌می فیکری ولاتان دیاری ده‌که‌ن، یان بو‌ بابه‌تیک دیاریکراوه، یان بیبلیۆگرافیای به‌ره‌می نووسه‌ریکه.

۲- بیبلیۆگرافیای شیکاری: وه‌سفی ورد و ماددی کتیب ده‌کات، تییاندا‌یه میژوویین و سه‌باره‌ت به‌میژووی کتیب و که‌سان و شوینانه، یان ئه‌وانه‌ن که بایه‌خ به‌توێژینه‌وه‌ی تیکسته‌کان ده‌ده‌ن.

هه‌رچۆن، له‌میاندا (شیکاری) بایه‌خ به‌ جیاوازی له‌تیکستی ده‌ستنوس و چاپکراو ده‌دریت، هه‌روه‌ها بو‌ به‌راوردی نیتوان چاپه جیاوازه‌کانی کتیبیک دیاریکراوه. بیبلیۆگرافیای (میژوویی) ش ده‌چیتته‌ خانه‌ی شیکاری، یان (وه‌سفی) یه‌وه و بریتییبه له‌وه‌ی که کار له‌سه‌ر کتیبه‌ کۆنه‌کان و به‌تایبه‌ت ده‌ستنوس ده‌که‌ن (۱۴).

هه‌ر له‌ کتیبه‌که‌ی (د. عبداللطیف صوفی) دا باس له جو‌ره‌کانی بیبلیۆگرافیا کراوه:

* بیبلیۆگرافیای گشتی به‌سه‌ر ئه‌م به‌شانه‌دا دابه‌ش ده‌کرین:

۱- بیبلیۆگرافیای جیهانی: واته به‌ره‌مه‌ فیکرییه‌کان به‌هه‌موو سه‌رچاوه‌کانیان و پسپۆری زانستییان و هه‌موو زمانه‌کان، ئیتر له‌هه‌ر شوینیکدا بلا‌وکراوه‌وه، به‌لام به‌ده‌سته‌پێنانی زانیاری سه‌رانسه‌ری له‌سه‌ر هه‌ر بابه‌تیک له‌م جو‌ره‌دا کاریکی زه‌حمه‌ته و تائیس‌تا به‌ته‌واوی له‌م جو‌ره بیبلیۆگرافیا‌یه ئه‌نجام نادریت.

۲- بیبلیۆگرافیای نیشتمانی: واته لیستی دانراوه‌کان بو‌ چاپکراوه‌کانی یه‌ک ولات، یان ئه‌وه‌ی پێوه‌ندی به‌و ولاته‌وه هه‌یه، ئه‌مه‌ش هه‌موو جو‌ره‌کانی سه‌رچاوه‌ی زانیاری ده‌گریته‌وه، وه‌کو (کتیب، چاپکراوی فه‌رمی، بلا‌وکراوه‌ی زانستی، بچوو‌کراوه‌کان، نه‌وار و فیلم و تاد. واته ئه‌م بیبلیۆگرافیا‌یه تاییه‌ته به (کتیب‌خانه‌ی نیشتمانی) ی هه‌ر ولاتیک که هه‌ر له‌و کتیب‌خانه‌یه‌شدا سپاردنی یاسایی چاپکراوه‌کان ده‌کریت.

۳- بیبلیۆگرافیای هه‌لبژێردراو: واته هه‌لبژێردن له سه‌رچاوه‌کانی زانیاری و زانست بو‌مه‌به‌ستی دیاریکراو، وه‌کو بایه‌خیان، نوێی به‌ره‌مه‌پێنانیان، یان هه‌ر مه‌به‌ستی دیکه‌ی گرنه‌گه لای سوودمه‌ندان، به‌ پێچه‌وانه‌ی بیبلیۆگرافیای گشتی که هه‌موو شت له‌خو ده‌گرن. بیبلیۆگرافیا‌ش هه‌یه سه‌باره‌ت به‌ زانستی دیاریکراوی وه‌ک (کیمیایا) یان بابه‌تی ئه‌ده‌بی وه‌ک (ئه‌ده‌بی مندالان).

۴- بیبلیۆگرافیای زمانی دیاریکراو: واته به‌ره‌می سه‌ر به‌زمانیک له‌هه‌ر شوینیک بلا‌وکراوه‌وه، وه‌ک زمانی ئینگلیزی له‌هه‌ر ولاتیک رووناکییان دیییت و له‌هه‌ر بابه‌تیک زانیاری مرۆبیدا بو‌ویت.

۵- بیبلیۆگرافیای بازرگانی: لیسته‌ی تاییه‌تین بو‌ سه‌رحه‌م بابه‌ته‌کان له‌ چاپکراوه‌کانی ده‌زگا‌کانی بلا‌وکردنه‌وه به‌مه‌به‌ستی بازرگانی.

۶- بیبلیۆگرافیای هه‌ریمایه‌تی: بایه‌خ به‌ چاپکراوه‌کانی یه‌ک هه‌ریمی دیاریکراو ده‌دات، که پێوه‌ندی هاوبه‌شی زمانه‌وانی، میژوویی، سیاسی و ئابووری له‌ نیتواناندا هه‌بیته.

* بیبلیۆگرافیای دیاریکراویش ته‌رخانه بو‌ ئه‌م به‌شانه:

۱- بیبلیۆگرافیای بابه‌تی: بایه‌خ به‌تاییه‌تمه‌ندی بابه‌تی ده‌دات له‌ هه‌ر بواریکی زانیاری مرۆبی، زانستی بیت،

یان ئەدەبی، ئەم جوۆره باشترین سەرچاوه دەبیت بۆ توێژینهوه زانستییەکان.

۲- بېبلیۆگرافیای کەسی: بۆ دیاریکردنی بەرههەمی زانا و بېرمەند و داھێنەر، واتە ناساندنی بەرههەمی کانی خۆیان، یان ئەوانە لەسەر یان نووسراون.

۳- بېبلیۆگرافیای ڕەگەزە ئەدەبییەکان: واتە سەبارەت شیعەر، چیرۆک، ڕۆمان و شانۆنامە.

۵- بېبلیۆگرافیای ناوچەکان: ئەوانە بۆ ناوچە ی جوگرافی دیاریکراو دەرە کەرتن، وەک ئەمریکا.

۶- بېبلیۆگرافیای چاپکراوه خولاوەکان: واتە سەبارەت بە خودی خولاو وەکان، نەک بابەتی بلاوکراوه تێیاندا، کە ئەو کاری ڕێبەر (کشاف)ە.

۷- بېبلیۆگرافیای بابەتی تایبەت لە دانراوهکان: وەک بابەتی تایبەتی وەرگێران، یان کتیبە قەدەغە کراوهکان.

۸- بېبلیۆگرافیای چاپە جیاوازهکان: وەک کتیبە ئایینییه ئاسمانییەکان، یان قورئانی پیرۆز، یان کتیبە کانی شیکسپیر.

۹- بېبلیۆگرافیای بېبلیۆگرافیاکان: لەبەر زۆری لیستی بېبلیۆگرافیای ڕیکخراو، لە گشتی و دیاریکراو، لە بېبلیۆگرافیای تایبەتدا پتویست بەناساندنی هەموویان دەکات (۱۵).

چۆنەتی سازدانی بېبلیۆگرافیا

بەر لە هەنگاوه کانی سازدانی، دەبێ ئەم خالە گرنگانە لەبەرچاو بگێرین:

- دیاریکردنی ئامانج لە بېبلیۆگرافیاکە.

- بوار و ڕهههه نده کانی سازدانی دەستنیشان بکەیت.

- بەربلاوی بابەتە کە دیاری بکەیت.

- ئەو سەرچاوانە ی کاربان لەسەر دەکەن، کتیب، یان خولاو وەکان، یان وتار، یان دەستنوس و.. تاد.

- زانیینی ئاستی وەسفی بېبلیۆگرافی سەرچاوه کان.

- ئاماده کردنی کارتی پتویست و زانیارییه کان بۆ دەستکردن بە پروسە کە (۱۶).

هەنگاوه کانیش بریتین لە:

۱- ئاماده کردنی کەرەستە کانی بېبلیۆگرافیا:

۱- دا بێنکردنی کارت لە قهواره ی $۷,۵ \times ۱۲,۵$ سم. هەر کارته بۆ سەرچاوه یه ک بە کاردیت کەوا زانیارییه کانی لەسەر دەنووسریت.

۲- گەران بەدوای بابەت و سەرچاوه کاندا:

بېبلیۆگرافیاکار، هەرخۆی، یان بە هاوکاری گرووپی، راستەوخۆ سوود لە سەرچاوه کان وەر دەگری بۆ

و دەستەپتانی زانیاری ورد و تهواو و تومارکردنیان، لەم کاره دا پشت بە ههريهک له مانه ده به سترئ:

- چاپکراو و سەرچاوه ی کتیبخانه یی جوۆرا جوۆر.

- پتستی کتیبخانه گه وه کانی وهک (نیشتمانی، زانکۆیی، گشتی، تایبەتەند)، ئیتر لەسەر کارته کانیان بچ، یان چاپکراو، یان پارێزراو لە کۆمپییوتەر دا.

- بېبلیۆگرافیای تری وهک بازرگانی، بابەتی.

- ئیندی کسه کان (رێبەر).

- لیستە ی سەرچاوه کان لە کتیب و فەرهنه گ و نامە ی زانکۆیی و .. تاد

- کە تەلۆکی بلاو کەرە وهو و کتیب فرۆشان.

- ئاگاداری چاپکراوه کان لە ڕۆژنامه و گۆفاره کاندا.

- تۆره کانی زانیاری و مالپه ره کانی ئینتەرنیت.

- سەرچاوه ی تری وهک تاکه کسه کان.

۳- سازدانی وەسفی بېبلیۆگرافی بۆ بابەتە کۆکراوه کان:

بە پەیره و کردنی بنه ما و تەکنیکه نیوده و له تیبه کان کە بۆ ئەو مەبه سته دارپتزاون و خۆیان لە سیستمی نیوده و له تی وەسفی بېبلیۆگرافی (ISBD) دا دەبیننە وه.

ئەویش بەسەر ئەم بەشه سەرەکیانه دا دا به ش ده بئ:

۱- ناوونیشان و دیاریکردنی بەرپرسانی: واتە ناوونیشانی سەرەکی و ناوونیشانی لاوهکی و ناوونیشانی ئەلتەرناتیف و دیاریکردنی گشتی بابەتە کە و ناوونیشانی بەرانبەر و دیاریکردنی بەرپرسانی.

ب- چاپ: دیاریکردنی چاپ و بەرپرسانی پەیه وست بەو چاپه وه.

ج- بلاوکردنه وه و دابه شکردن: جیگای بلاوکردنه وه، بلاو کەرە وه، میژووی بلاو کەرە وه، هه ره وه ده کری جیگای چاپ و ناوی چاپخانه و میژووی چاپکردن دا بئرت.

د- وەسفی ماددی: واتە قه وه ی چاپ و هاو پتچه کانی.

ه- زنجیره: واتە ناوونیشان و ژماره ی بابەتە کە له زنجیره دا.

هه رچۆن شوینی تریش بۆ وەسفی بېبلیۆگرافی دیاری ده کریت، وهک به شی تیبینییه کان و ژماره ی پتوهری نیوده و له تی، به لام ئەمانه زیاتر له کارتی پتیرستدا به کار دین.

(نمونه له وەسفی بېبلیۆگرافی بۆ سەرچاوه کانی کتیبخانه)

* کتیبی یهک نووسهر به زمانی کوردی:

دانا رهووف.

له کلاسیکه وه بۆ مۆدیرن. - گهشتیک به نیتو درامو
شانۆی کلاسیک و مۆدیرندا. - سلیمانی: چاپخانهی

رهنج،

۲۰۱۰ - ۳۲۹.

* کتیبی دوونوسهر به زمانی عه ره بی:

الحرستانی، عصام.

عالم المرأة، او هموم المرأة المعاصرة/ عصام
الحرستانی،

محمد الحسناوي. - عمان: دارعمار، ۱۹۸۷ -
۲۱۳ ص.

۴- ریکخستنی بیبلیۆگرافیا:

به یه کتیک لهم شیوانه ریک ده خرتیت:

۱- به پیتی سیستمیکی پۆلین، وهک پۆلینتی دیوی
ده بی، یان سیستمی کتیبخانهی کۆنگریتس.

ب- ریکخستنی بابه تی، به ریزه ندی (هیجایی) و
به پیتی سه ره بابه ته کان.

ج- ریزه ندی هیجایی به پیتی ناوی نووسهره کان.

د- ریزه ندی هیجایی به پیتی ناوونیشان.

ه- به پیتی میژووی بلاوکردنه وه.

و- به پیتی شوینی بلاوکردنه وه.

ی- ریزه ندی فه ره نگی، که تیبیدا نووسهر و
ناوونیشان و بابه تی دیاری ده کرتیت.

۵- ده کردنی بیبلیۆگرافیا:

ده بی بریار بدری به شیوهی بلاوکراره بی، یان به شی له
خولاو به کدا، یان له کتیبیدا و باشتر وایه ناوونیشانه کان
به پیتی قهواره گه وهرتر و دیار له چاپ بدرین.

۶- ناماده کردنی ریبهری پتیوست بۆ بیبلیۆگرافیا:

به ته و او که ری بیبلیۆگرافیا ده ناسرئ و به ههر
شیوه یهک ریک بخرتیت پتیوست ده کات ریبهری بۆ
نووسهر و یه کئ بۆ ناوونیشان ناماده بکرتیت و ئه وانه
ده بنه ته و او که ری بیبلیۆگرافیا که. به تاییه تی له کاتیکدا
ژماره ی بابه ته کان بگه نه سه دان و هه زاران.

له ریبهردا ناوی نووسهر و ژماره ی بابه ته کانی به پیتی
ریزه ندی بیبلیۆگرافیا که دیاری ده کرتیت، به لام له ریبهری
ناوونیشاندا به ته نیا ناوونیشانه کان دیاری
ده کرتیت (۱۷).

په راویزه کان:

۱- نزار محمد علي القاسم، قوائم المؤلفات أو الببليوغرافيات،

ص/۷.

۲- موحازه ره ی بیبلیۆگرافیا له خولی زانستی کتیبخانه ی
نیشتمانی به غدا.

۳- ههر ئه و سه رچاوه ی پیتشو.

۴- د. عبد اللطيف صوفي، مدخل الي علم الببليوغرافيا

والأعمال الببليوغرافية، ص/۱۶.

۵- المكتبة الوطنية، الببليوغرافية الوطنية العراقية، ص/۶.

۶- كنود لارسن، مصالح الببليوغرافيا الوطنية، ص/۴.

۷- مالهه ری. www.alyaseer.net

۸- د. عبد اللطيف صوفي، هه مان سه رچاوه ی پیتشو، ل/۱۹.

۹- هه مان سه رچاوه ی پیتشو، ل/۲۰.

۱۰- لویز نوبل مالکلیس، الببلیۆگرافیا، ص/۱۴.

۱۱- د. عبد اللطيف صوفي، هه مان سه رچاوه ی پیتشو، ل/۲۱.

۱۲- هه مان سه رچاوه ی پیتشو، ل/۲۳.

۱۳- احمد نافع المداحه، الخدمتات المكتبية والمعلوماتية
للمستفيدين، ص/۹۰.

۱۴- د. ربحي مصطفى عليان، خدمات المعلومات، ص/۲۲۸.

۱۵- د. عبد اللطيف صوفي، هه مان سه رچاوه ی پیتشو، ل/۳۷.

۱۶- احمد نافع المداحه، هه مان سه رچاوه ی پیتشو، ل/۹۱.

۱۷- د. ربحي مصطفى عليان، هه مان سه رچاوه ی پیتشو،

ل/۲۴۲.

سه رچاوه کان:

۱- نزار محمد علي القاسم، قوائم المؤلفات أو الببليوغرافيات،

بغداد، دار الحرية للطباعة والنشر، ۱۹۷۲.

۲- د. عبد اللطيف صوفي، مدخل الي علم الببليوغرافيا

والأعمال الببليوغرافية، الرياض، دار المريخ للنشر، ۱۹۹۵.

۳- كنود لارسن، مصالح الببليوغرافيا الوطنية، احداثها وكيفية

ادارتها، القاهرة، اليونسكو، ۱۹۵۶.

۴- لویز نوبل مالکلیس، الببلیۆگرافیا، ت: بهیج شعبان،

بيروت، منشورات عويدات، ۱۹۷۴.

۵- احمد نافع المداحه، الخدمتات المكتبية والمعلوماتية

للمستفيدين، عمان، المعتز للنشر والتوزيع، ۲۰۰۹.

۶- د. ربحي مصطفى عليان، خدمات المعلومات، عمان، دار

صفا و للنشر والتوزيع، ۲۰۱۰.

۷- المكتبة الوطنية، الببليوغرافية الوطنية العراقية، (۱۹۹۶ -

۲۰۰۴)، بغداد، ۲۰۰۴.

۸- موحازه ره کانی وانه ی بیبلیۆگرافیا له یه که مین خولی زانستی

کتیبخانه کان له کتیبخانه ی نیشتمانی که نووسهری ئه م بابه ته تیبیدا

به شداریوه، به غدا، ۱۹۸۳.

۹- مالهه ری. www.alyaseer.net